

voorkomende rechtsorde, die voor het volk van Israël eenmaal gold.

Immers had Mozes, zoo wordt dan gezegd, de wetten, die hij straks gaf aan het volk, onmiddellijk uit de hand des Heeren ontvangen, en zou dies aller streven, waar ter wereld ook en alle eeuwen door, niet hierop moeten zijn gericht ten spoedigste alle andere wetboeken ter zijde te stellen voor dezen goddelijken codex?

Mij dunkt, wie zoo spreekt, verliest uit het oog de bijzondere, en voor de rechtsorde niet onverschillige, omstandigheden, waarin Israëls volksleven zich bevond; omstandigheden, — ik haast mij dit er bij te voegen, — toch niet allen begeerlijk te achten. Of zoude het ontbreken van een uitdrukkelijk verbod der polygamie in de Mozaïsche wetgeving niet wellicht moeten worden toegeschreven alleen aan den gezonken staat van het Israëlietische volksleven, dat dien breidel toen slecht kon verdragen? Ja, dat metterdaad de wetten, door Mozes gegeven, een spiegel zijn, waarop een zondig leven zijn beeld geworpen heeft, blijkt ontwijfelbaar uit het door den Heiland gegeven antwoord op de vraag over het verschil tusschen de school van Hillel en die van Schammaï in zake de ontbinding van den echt. De Heiland gaat op dezen strijd niet in; wijst er op, dat de vragers verkeerdelijk hun diepste basis in de wetgeving van Mozes vinden, onder welke, schoon niet als rechtsorde, steeds is blijven gelden het beginsel van de onontbindbaarheid des huwelijks, terwijl de ruimere mazen, waarmede de rechtsorde is geknoopt, slechts uit de hardigheid van der Israëlieten hart moeten worden verklaard ¹⁾.

¹⁾ Stellig onjuist moet ik blijkens het bovenstaande de voorstelling achten, die men in deze materie bij de Bonald, *Oeuvres*, Tom. V, *Du divorce*, pag. 159, aantreft, waar hij zegt: »La loi des Juifs n'était que pour un temps, comme toute loi imparfaite, pour le temps de l'enfance de l'homme social, et jusqu'à ce que parût le législateur de l'âge viril, capable de former, comme dit saint Paul, *virum perfectum in mensuram ætatis plenitudinis Christi*».

Cf. ook, t. a. p., p. 168. — Men stuit hier op gelijksoortige misvatting als men meermalen hoort van hen, die meenen, dat het beginsel der naastenliefde, gelijk Christus dit leerde, te voren niet bekend was. En zulks niettegenstaande de Heiland wat Hij van de naastenliefde zegt, uitdrukkelijk voorstelt als de hoofdsom van een deel der wet; ja, reeds in Leviticus XIX : 18 geschreven staat: »gij zult uwen naaste liefhebben als u zelve»: etc.